

D. v. a. 15 Febr. '39

Jan Smeterlin

Muziek, en in het algemeen alle kunst, kan niet besproken worden. Bijzonderheden de compositie- en speeltechniek betreffende zijn te beschrijven, tot op zekere hoogte kunnen gewekte indrukken weergegeven worden, maar het is totaal onmogelijk de kern, het wezen van waarlijk geïnspireerde werken met woorden te benaderen. Gelukkig, want hoe profaan zou een kunst wezen, indien een formule voldoende ware om de geheimenissen ervan te ontsluiten. Geen systeem, geen theorie heeft ooit nog het hoe van muziek, evenmin als van de andere schoone kunsten kunnen verklaren. Zelfs wezenlijk diepgaande wijsgeerige verhandelingen ontmoeten op een bepaald punt het mysterie. Het scheppen van kunstwerken is weliswaar slechts een zwakke afglans van Gods eeuwige scheppingsdaad, maar bezit toch ook een mysterieus en daarom onbegrijpelijk element.

Vandaar dat componeeren een handwerk is dat wel vervolmaakt maar niet aangeleerd kan worden; vandaar dat in zorgvuldig bedachte stelsels en systemen de goede muziek zelden of nooit past; vandaar dat de theorieën, ook de beste, altoos na de practijk komen.

Wel ervaart men met een enigszins geoefend-oor gemakkelijk of het mysterie aanwezig is of niet.

Componisten zijn bij het „vastleggen” van hun scheppingen gebonden aan een soort grafische voorstelling in noten. Anderen, zich dikwijls ten onrechte herscheppers noemend, zetten de notenbeelden om in levenden klank. Dit nu blijkt soms een noodlot te zijn. Zoovelen immers, vooral in dezen tijd van het helaas herleefde virtuoosendom, zien de kans schoon het mysterie van belangrijke composities te verdonkeremanen onder een aangeleerde uitstekende maar zielloze techniek. De reproductenten wanen zich te dikwijls belangrijker dan de producenten, die toch eerst de werken geschreven moeten hebben. Zonder de componisten hebben zelfs de uitvoerenden geen gelegenheid met bravour en loos technisch vertoon opgang te maken, tenzij middels toonladders en vingeroefeningen.

Eerst bij een simpele instelling, bij het zich volledig dienstbaar maken aan de mysterieuze schoonheid, door de componisten aan hun werken meegegeven, wordt een reproductent belangrijk, krijgt zijn werk betekenis. Het is wel merkwaardig dat het optreden van werkelijk groote uitvoerende kunstenaars steeds gekenmerkt wordt door eenvoud!

Bovenstaande bespiegeling werd ons ingegeven door het optreden van Jan Smeterlin voor de A.V.v.K. Eenvoudigweg, zonder uiterlijk vertoon heeft deze groote pianist Maandagavond zoo ongeveer twee uur lang Chopinwerken gespeeld, en van den eersten tot den laatsten toon zweefde bijna tastbaar het mysterie van Chopin's onvergelykelijke pianomuziek door de zaal. De korte commentaar: dat men zich hieraan volledig kon geven, zegt alles over de muziek en de kwaliteiten van Smeterlin.

H. S.

D. v. a. 16 Febr. '39
Een debuut van een mannenkoo

De liefde voor koorzang is in de laatste vijf en twintig jaren sterk bekoeld, indien althans — en wij hebben geen reden het tegenovergestelde aan te nemen — de overleveringen ten deze betrouwbaar zijn. Ieder koor, of het nu dienst doet binnen dan wel buiten het liturgisch verband, ondervindt de nadeelige gevolgen van deze tanende liefde. Zoowat ieder oratoriumkoo heeft gebrek aan vooral heeren-zangers. En warempel blijkt het nu mogelijk een, zij het niet bijzonder groot, dan toch een redelijk mannenkoo bijeen te trommelen. Het nieuwgevormde mannenkoo heeft als naam gekozen „Die Gelre Sangers”, en onder directie van Ernest Jansen werd Woensdagavond de eerste officieele uitvoering gegeven.

Erkend moet worden, dat dit kersversche koo beschaafd voor den draad kwam, dat men er weet wat zingen in koorverband is. Het spreekt wel vanzelf, dat zoo'n eerste optreden wenschen onbevredigd laat, en wij hebben zoo'n vermoeden, dat er — indien althans dit ensemble een langer leven beschoren is, dan nieuwgevormde koren tegenwoordig plegen te bezitten — nog veel verbeterd zal worden.

Afgaande op het concert van Woensdagavond kan gezegd worden, dat het aanwezige materiaal de moeite waard is.

Het gekozen programma kon ons niet geheel bevredigen; het had naar onzen smaak te veel een „elck-wat-wils” inslag. Gelukkig werd niet de overbekende en met recht verouderde mannenkoolitteratuur gepropageerd. „Nineta” van Stehle en het fragment uit König Rother van Jos Krug-Waldsee waren de eenige stukken van het programma, die bedoelde richting vertegenwoordigden. Blijkens de overtuigde wijze, waarop deze werken gezongen werden, zal er nog heel wat water door den Rijn moeten stroomen, wil dit genre voorgoed afgedaan hebben. Voorzover het ons betreft: hoe eerder hoe liever!

Verder konden wij ons niet goed vereenigen met de drie fragmenten uit opera's. Boven werd er reeds een genoemd. De twee andere waren uit Fidelio van Beethoven en Nabucco van Verdi. Zoo buiten het verband met de handeling verliezen zij veel van hun aantrekkelijkheid.

De prestaties van den bariton-solist Jacques van den Broek hebben ons niet overtuigd van bijzondere kwaliteiten. Behalve een aangename stem en het niet verkeerde gebruik daarvan, is er nog iets meer noodig om solistisch optreden te rechtvaardigen, dunkt ons. Ook de programmakeus van den solist was maar matig.

In plaats van J. W. Meeuwisse, die door ongesteldheid niet kon medewerken, begeleidde Piet Beenen uitstekend.

H. S.

ABONNEMENTSCONCERT A.O.V.

17 April

Een jonge, temperamentvolle dirigent en een traag orkest

Neen, een voortreffelijk concert was het Zondagmiddag niet. Het aantrekkelijke programma was veelbelovend. Er werd inderdaad ook veel geboden, d.w.z. veel gespeeld, maar mooi gespeeld werd er niet. Zelfs Les Préludes van Liszt kwamen er niet zonder kleerscheuren af.

Intusschen zijn er verscheidene omstandigheden aan te voeren, waardoor vermoedelijk alles wel niet boterde, zooals het had kunnen boteren. Vooreerst de overbezette werktijd van de A.O.V. Tegen het eind van het seizoen kan het orkest niet meer zoo fit en paraat zijn om con amore een zoo goed als nieuw programma uit te voeren. Dan valt het voor een gastdirigent, in casu den Hongaar Georg Kaszás, niet mee grondig contact te krijgen met een hem vreemd orkest en zeker niet wanneer hij met zelden of nooit gespeelde werken komt, Voorts zal de repetitietijd wel niet al te ruim geweest zijn, terwijl tenslotte de A.O.V. niet bepaald gewend is aan het uitvoeren van nieuwe werken. Al deze factoren tezamen hebben niet nagelaten, blijkens de uitvoering een ongunstigen invloed uit te oefenen op den gang van zaken.

Daardoor ook kon aan de nieuwe stukken niet de onverdeelde belangstelling geschonken worden, noodig voor een onbevangen beoordeling. Maar, in zoverre de diverse onvolkomen uitvoeringen dit toelieten, kondigden de nieuwe stukken zich als belangrijke werken aan. De taal van de beide Hongaarsche prominenten Béla Bartók en Zoltan Kodály is genoegzaam bekend geworden. Wel bij niemand zullen de Ungarische Bilder (Bartók) en Sommerabend (Kodály) appreciatie-remmingen terzake de gebruikte muzikale taal, ontmoet hebben. Het stuk van Kodály scheen ons wat lang van stof toe, een bezwaar, dat wellicht vervallen zal bij een ideale uitvoering.

Anders was het bij de symphonie van den ons onbekenden componist Lászlo Lajtha. De strijkers zijn in dit werk vaak gediviseerd. In dit stuk was het ook het meest evident, dat het orkest met de muziek nog lang niet vertrouwd was, althans niet in die mate, welke noodig is om een volledigen indruk van het werk te kunnen verkrijgen. Wanneer wij toch in deze symphonie een goede muziek vermoeden, vindt dit vermoeden zijn grond in de verscheiden passages waar thans de stugge noten toch de muziek niet vermochten tegen te houden.

Ondanks alle aantekeningen verheugt het ons, weer eens een concert te hebben bijgewoond waar grootendeels andere dan de gebruikelijke paradestukken werden uitgevoerd.

* * *

In aansluiting op het bovenstaande en naar aanleiding ook van de bekende bezuinigingsmaatregelen bij de A.O.V., is het wellicht dienstig, nog eenige kantteekeningen te maken.

Een van de genomen maatregelen bestaat

hierin, dat minder concerten-met-solist gegeven zullen worden. Een maatregel, die alle aanbeveling verdient. Zakelijk beteekent dit vanzelfsprekend een bezuiniging. Verder, en dit is belangrijker, zal het eigenlijke orkest-werk hierdoor meer de belangstelling krijgen waarop het recht heeft. Een orkest is er toch niet, om als achtergrond voor de beroemde en de beroemdste solisten te dienen. Werken voor piano of viool-solo met orkest zijn op zichzelf niet uit den booze. Maar wel wanneer een orkestconcert alleen dan een behoorlijk aantal bezoekers weet te trekken als een beroemd solist „het” sensatienuummer van het programma vormt. En vooral wanneer de solisten niets anders meer weten te spelen dan concerten van Mozart tot en met Brahms. Afgaande op het bezoekersaantal op concerten met en concerten zonder solist, kan bijna niet anders geconcludeerd worden of de meeste „muziek liefhebbers” (mag het woord nog gebruikt worden?) komen om een beroemdheid te zien jongleeren met loopjes, trillers etc. (de meest afgezaagde stukken leveren het dankbaarste materiaal), en nemen de orkeststukken waarmee het programma aangevuld is, dan wel op den koop toe.

Eenigszins gedwongen zal hierin nu te Arnhem verandering komen. Deze verandering zal graag of niet geaccepteerd moeten worden. Het behoeft wel geen betoog, dat wij er mee instemmen.

Verder verdient het aanbeveling wat meer de aandacht te besteden aan de nieuwere muziek. Alle bezwaren welke tegen een zoodanige gedragslijn aangevoerd kunnen worden, zijn te ontzenuwen met het voorbeeld van Rotterdam. Daar worden de muziekliefhebbers al ruim zeven jaar in de gelegenheid gesteld kennis te maken met de nieuwere en de nieuwste muziek. En het Rotterdamsch Philharmonisch Orkest, dat onder miserabele financieele omstandigheden begonnen is, vaart er wel bij. Ed. Flipse heeft er zijn taak op de eenig juiste wijze aangepakt. Elders krijgen de muziekliefhebbers in een paar seizoenen niet zooveel nieuwere werken te hooren als te Rotterdam in een paar concerten. Geen wonder, dat zij dan vreemd blijven tegenover een nieuw stuk, dat uitgerekend (meestal) ook maar éénmaal ten gehoor gebracht wordt. En wat zou het, wanneer een dirigent zich in zijn keuze al eens vergist? De meeste solisten, vooral de beroemde, vergissen zich door met steeds maar dezelfde stukken uit voorbijgane tijden op het podium te komen. Laat een dirigent zich dan maar eens op een eervoller wijze vergissen met een noviteit.

Tenslotte: nergens zal zich op den duur het verfoeilijke „elk wat wils”-systeem erger wreken dan juist op het muzikale terrein. Men zie slechts het resultaat hier in Arnhem en elders. Daarnaast Rotterdam, waar men doelbewust een bepaalde richting gevolgd heeft!

Natuurlijk zijn niet alle wenschen uit het publiek onredelijk. Maar geeft men eenmaal een vinger, door bijvoorbeeld het z.g.n. populaire genre of de zoogezegde betere jazz te brengen, dan kan er op gerekend worden, dat de heele hand, de arm en meer nog gevraagd zal worden. En op den duur heeft een dirigent dan in het geheel geen zeggingschap meer over de programmamakeus!